

HORVÁTH PÉTER IGAZGATÓHELYETTES, VENDÉGLÁTÓIPARI SZAKKÖZÉPISKOLA ÉS SZAKMUNKÁSKÉPZŐ, SOPRON

„Itt igény mutatkozik a tanulókra”

E: Amióta ebben az iskolában tanít, voltak-e itt jelentősebb változások?

H P: Jelentősebb változások nem voltak, az iskola profilja tulajdonképpen 1970 óta nem változott. Legfeljebb annyi változás történt, hogy eredetileg csak szakközépiskola volt, és 1987-ben jött be a szakmunkásképzés, tehát a vendéglátóipari szakmák szakmunkásainak a képzése: szakács, felszolgáló, cukrász, vendéglátó-eladó.

E: Mióta Ön a pályán van, történtek-e reformok ezeknek a szakmának a képzésében?

H P: Nálunk mindig csak négy osztályos szakközépiskola volt, és három osztályos szakmunkásképzés, de egy-két vendéglátóipari szakközépiskolában zajlik ún. integrált képzés, ami azt jelenti, hogy a szakközépiskolai és a szakmunkásképzés két évig együtt van és utána válik szét, de ehhez a mi iskolánk nem csatlakozott. Korábban én a HungarHotels szakmunkásképző koncepciójának a kialakításában vettem részt a 80-as évek végén, az élelmiszerismeret területén. Három tantárgy tanterveit dolgoztam ki, és három tankönyvet is írtam az élelmiszerismerethez kapcsolódva. Abban az időben ez sok időmet lekötötte, mert elég sok utazással járt, ugyanakkor a szakmai és menedzseri ismereteimet tekintve jó segítséget nyújtott mind a világbanki képzéshez mind a szaktárgyam vonatkozásában, mind az iskolavezetés szempontjából. Mindkét kísérlet 1990/1991-ben kezdődött és kapcsolódott is egymáshoz. Más jellegű dolgokról van szó, hiszen a szakmunkásképző és a szakközépiskola más jellegű képzés, de nagyon sok szempontból összetettségük a kettő.

E: Hogyan látja az iskola jelenlegi helyzetét?

H P: Azt hiszem, egy kicsit más situációban vagyunk a vendéglátóipari oktatással, mint más szakközépiskolák. Egyszerűen arról van szó, hogy itt igény mutatkozik a tanulókra, hazai igény is és külföldi igény is. Az ország másik felét nem ismerem, de Sopronban még kínálati piac van. Ez azt jelenti, hogy vendéglátós helyekre még bőven el tudnak helyezkedni a gyerekek, hirdetik a jó helyeket. Még mennyiségi fejlesztés is van. Tehát az iskola helyzete egy kissé eltér a többi szakközépiskolától. Ez vonatkozik a szakmunkásképző iskolára is. El tudnak helyezkedni a tanulóink, válogathatnak, sőt külföldre is mehetnek.

Szóval ez a mi vonatkozásunkban egy kicsit más situáció, de általánosságban az a meglátásom, hogy sajnos sok városban át kellene gondolni a szakképzési profilt, ezt mi is érzékeljük, főleg a felnőttképzésnél. Sok esetben olyan szakmákra képzik ki az embereket, ahol szinte reménytelen elhelyezkedni. Levelező tagozaton tanfolyami oktatás is van nálunk, ezek a tanulók gimnáziumokból vagy szakközépiskolákból jönnek ide másodszakmát szerezni.

A kereskedelem, a vendéglátás, az idegenforgalom, a marketing ma még elég jó iskolatípusnak számít. Ez olyan értelemben is érzékelhető, hogy az ilyen típusú iskolák száma olyan mértékben gyarapodik, hogy szinte nyomonkövethetetlen. Amikor 1967-ben beindult ebben a szakágban a szakközépiskolai képzés, mindössze öt iskola volt az országban. A mi iskolánk az alapító iskolák közé tartozott. Most az ilyen iskolák száma megközelíti a negyvenet. És ebben még nincsenek benne az idegenforgalmi iskolák, amelyek most jöttek létre, ezek a kéttannyelvű idegennyelvi középiskolák és szakmunkásképzők. Tehát az egész országban növekszik az ilyen iskolák száma. De itt, az ország nyugati részén annyiban is más a helyzet, hogy az osztrák bevásárló-turizmus is növeli a kínálati piacot, hiszen a vendéglátás, az idegenforgalom itt nem csak a hazai vendégekre épül, hanem elsősorban a bevásárló-turizmusra. Ennek következtében itt sorra nyílnak újabb és újabb vendéglők és üzletek.

Nálunk pl. minden tanulónak németet kell tanulnia. A szakközép- és szakmunkásképző iskolákban a német az első nyelv, hiszen e nélkül nem tudnak kint dolgozni a tanulók. A szakmacsoporton belül élénk vita volt erről. Ugyanis a világbanki vendéglátóipari szakközépiskolákban a gyerekek elsőtől kezdve két idegen nyelvet tanulnak. A vitát az képezte, hogy egy nyelv legyen vagy kettő, és mikor induljon a nyelvtanítás. Többségi állásfoglalás alapján mi egy nyelvet kezdtünk tanítani nagyobb óraszámban, heti négy órában. Vannak olyan iskolák, ahol a szabad fakultációs keretből még több órát adnak a nyelvre, tehát öt-hat órában tanítanak idegen nyelvet. A tervek szerint mi harmadikban indítanánk be egy másik idegen nyelvet főként azok számára, akik 16 éves korukra az elsőből leteszik a nyelvvizsgát. Vagyis nem kötelező jelleggel indítjuk be a második nyelvet, csak fakultatívan. Ez azt jelenti, hogy aki bent marad a rendszerben 5 és fél évig, az közel négy évig fogja a második idegen nyelvet tanulni. A világbanki tantervben egyébként a közismereti óraszámok majdnem elérik a gimnáziumi óraszámokat, illetve magyarból kommunikációs gyakorlatok is be vannak építve a tantervbe. Eddig ez úgy volt, hogy legfeljebb becsempészhetette a tanár az óráiba, de hivatalosan a tantervben nem szerepelt.

E: Mikor kapcsolódott be az iskola a világbanki képzésbe?

H P: Rögtön, a kezdetektől. 61 iskola közül a miénk volt az egyik, amelyik megnyerte a pályázatot, és a megbeszélések egyikén megválasztottak a vendéglátóipari szakmacsoport vezetőjének. Azóta veszek részt ebben a munkában. Egyébként biológia-kémia szakon végeztem, és élelmiszerismeretet tanítok. Jelenleg még négy másik iskola tartozik ebbe a csoportba. Az iskolánk egyébként nem nagy, két-két párhuzamos szakközépiskolai osztály van, plusz két-két szakmunkásképzős.

E: Amikor a világbanki pályázat lehetősége felmerült, megkérdezték-e a kollégákat, hogy szeretnének-e bekapcsolódni?

H P: Az az igazság, hogy nem nagyon kérdeztük meg. Igazgatói szinten született meg a döntés. Mi sem tudtuk pontosan, hogy tulajdonképpen miről is van szó, így megkérdezni is fölösleges lett volna. Az iskolavezetés eldöntötte, hogy ebbe belemegyünk, de akkor nem hogy a kollégák, még mi sem tudtuk, hogy mi lesz ebből egyáltalán.

E: Honnan tudtak erről a programról?

H P: A Munkaügyi Minisztérium Szakképzési Főosztályán kiadtak egy pályázatot, amelyre az iskolánk készített egy pályaművet. Elég sok félreértelmezés volt kezdetben. Akkor még mindenki azt hitte, hogy világbanki támogatással azt valósíthatja meg, amit a koncepciójában leírt. Némi csalódást okozott az iskoláknak, amikor kiderült, hogy szó sincs egyéni koncepciókról, egy közös koncepciót kell megvalósítani, amely elég sok kötöttséggel jár.

Akkoriban még mindenhol másképpen képzelték el a szakképzés helyzetének megújítását. Ez az időszak volt az, amikor a 90-es évek elején egyrészt a törvények még hiányoztak, másrészt a gazdaság átalakításából, a rendszerváltásból, a nagyvállalatok tönkremenéséből már világos volt, a szakképzést is át kell alakítani.

A világbanki pályázati kiírás sem volt egyértelmű, sokan sokfélét olvastak ki belőle. A legtöbben azt, hogy az iskolák pénzt fognak kapni. De nem volt egyértelműen leírva, hogy a program mit jelent, hogy mit kell kidolgoznunk, és ez mekkora pénzzel jár. Tehát azt tudta mindenki, hogy valamennyi pénzt kap, de hogy azt milyen formában kapja, honnan kapja, és mire fordíthatja, az nem volt egyértelmű. Tulajdonképpen csak hónapok múlva derült ki, hogy milyen formában kell a munkát elvégezni és mit kell ezért csinálni.

A mi iskolánk nyitott volt a változásokra, mi már a 80-as években éreztük a változás szelét és próbáltunk is valamilyen formában váltani. Kapcsolatba léptünk a HungarHotels céggel. Persze ezt a kapcsolatot is „elfújta a szél”, hiszen a HungarHotels, amely nagy vállalat

volt, a privatizációval szétesett, de akkor az a támogatás, amit tőlük kaptunk, kilépést jelentett az iskolának gazdaságilag, pénzügyileg és a tárgyi eszközök vonatkozásában is.

E: Milyen változásokat hozott a világbanki képzés?

H P: Nekem az volt a benyomásom, hogy itt nagyon gyorsított ütem volt. Talán túl gyors. Annyira gyors volt, hogy úgy iskoláztuk be a tanulókat, hogy tulajdonképpen még jóváhagyott tanterv sem volt. Leírtuk a koncepciót, kijött a helyi tv, beszéltünk róla, újságban nyilatkoztunk és így sikerült olyan propagandát csapni, hogy 3–5-szörös túljelentkezés volt, és a jelentkezők tanulmányi átlaga sokkal magasabb volt, mint a többi osztályokba jelentkezőké.

Nálunk aki nem fér be a világbanki osztályba, az megy a négy éves szakközépiskolába, és aki onnan kiesik, az mehet a szakmunkásképzőbe. Ez az eljárás azokat szorítja ki, akik eredetileg szakmunkás osztályba jelentkeztek. Tavaly pl. a felvett szakmunkásoknak mindössze a 30%-a volt eredetileg szakmunkásképzőbe jelentkező tanuló, a többi 70% főntől szorult le.

E: Miben látja a világbanki képzési modell újdonságát?

H P: Talán abban, hogy a szakmaválasztás kitolódik, majdnem 18 éves korig, hiszen a gyerek utána is módosíthat pályát, mehet egyetemre, ha úgy gondolja, hogy ezt a szakmát nem szereti. Ha itt marad, akkor is két út áll előtte, a vendéglátás és az idegenforgalom. Nem kell neki már a belépéskor eldöntenie, hogy mi akar lenni. A modell másik előnyének azt érzem, hogy nem merev, a változtatás lehetősége mindig benne van.

Sok vitát váltott ki a szakmák és szakmacsoportok közötti átlépés lehetősége is. Az angolszász országokban és Hollandiában ezt nagyon jól csinálják. Persze a külföldi modelleket sohasem szabad lemásolni, de az angolszász modellben az a vonzó, hogy ott mindenkinek megtalálják a helyét. A felsőfoktól kezdve lefelé az értelmi fogyatékosokig mindenki megtalálja a helyét a szakképzési rendszerben. Sajnos ez Magyarországon még egyáltalán nincs így. Ott mindenki nagyjából oda kerül, ahova a képessége, akarata, tudása szerint való. Ez sajnos Magyarországon még nincs megoldva. Nincs meg a mobilitási lehetőség az iskolatípusok között. A világbanki rendszeren belül az átjárhatóságról is többször beszéltünk, hiszen elméletileg még 16 éves kor után is lenne rá lehetőség. De ez csak elmélet, mert pl. Sopronban egyelőre mi vagyunk az egyetlen ilyen iskola.

Nálunk a pályaválasztást még nem annyira a képesség határozza meg, mint a lehetőség. Milyen iskolák vannak a városban, és hova fér be a gyerek. Régen volt olyan lehetőség, hogy átment a gyerek kollégiumba Szombathelyre, vagy Győrbe, de ez jószerivel megszűnt, hiszen ez komoly többletkiadást jelent a szülőnek.

A koncepcióváltás másik részét az jelenti, hogy a régi szakközépiskolában nagyüzemi technológiákra és nagyüzemek számára képeztük a tanulókat, most pedig főleg magánvállalkozók számára képzünk vállalkozói ismerettel rendelkező tanulókat. Az a tapasztalat, hogy az ide jelentkező tanulók nagy része idegenforgalmi- és vendéglátós családi háttérrel rendelkezik, tehát az apuka, anyuka ebben a szakmában dolgozik. Nagy a valószínűsége, hogy az itt végző tanulók nagy része előbb-utóbb az apuka által megteremtett vállalkozásban fog dolgozni, vagy maga teremti majd meg ezt a lehetőséget. Ennek következtében a képzés koncepciója is abból indul ki, hogy mivel a magánvállalkozói réteg széles spektrumú, tehát a vendéglátás, az idegenforgalom, a szálloda, a panzió működtetése is beletartozik, a képzésnek is széles spektrumúnak kell lennie. A technikus minősítés ezt nem fejezi ki pontosan. Ezen is nagy vita volt, mert nem nagyon tudjuk a külföldieknek megmagyarázni, hogy ez a szó mit jelent. Talán a vendéglátó menedzser kifejezés jobb lenne. Gondolkodtunk ennek a használatán, de a menedzser szó sajnos nálunk le van járva. Olyan menedzserképző tanfolyamokat indítanak 8 általános után, amelyek teljesen lejárják ezt a kifejezést. Nyu-

gaton a menedzserképzés felfelsőfokú egyetemi szintet jelent, ott ennek más a szerepe és a jelentése. Magyarországon 60–80 órás tanfolyamokon képzik a menedzsereket.

E: Milyen változásokat hozott ebben a szakmában a privatizáció?

H P: Itt, Sopronban is érződik, hogy a privatizációval nem következett be a vendéglátóiparban a szakmai színvonal emelkedése, a vendéggel való nagyobb törődés. Itt sem a vendéglátósok kapták meg azokat az üzleteket, amelyeket elárvereztek, hanem azok, akiknek pénzüik volt. És akinek pénze volt, annak nem biztos, hogy végzettsége is volt. Mivel élég, ha egy üzletben egy embernek van szakmai végzettsége, a másik négy-öt már lehet szakképzetlen, a szakmai színvonal sem emelkedett. Sopronban is nagyon sok szakképzetlen dolgozik a szakmában, nagyon sok az utcáról felvett ember. Egyrészt a szakképzetlent olcsóbban veszik fel, hiszen annak nem kell annyit fizetni, mint egy végzett szakmunkásnak vagy szakközépiskolásnak, másrészt a vállalkozó a barátait, rokonait veszi fel, sok a családi vállalkozás. A másik helyi specialitás az, hogy nagyon sokan dolgoznak Ausztriában illegálisan, vagy legálisan. Ott dolgoznak, de itt laknak, bejáró, ingázó életet élnek. Ezt kint is nagyon szeretik, mert ott dolgozik, de nem kell ott élnie: tehát szállást, étkezést nem kell fizetnie. Amit keres, azt itthon használja fel.

E: Akik most a világbanki képzésben tanulnak, mikor végeznek?

H P: Most második osztályunk van, tehát két év múlva érettségiznek, azután vagy itt maradnak, vagy továbbtanulnak. 5 és fél év a képzési idő, ha addig nem lépnek ki, akkor vendéglátó, vagy idegenforgalmi technikusok lesznek.

E: Hogyan szervezték meg az iskolán belül a program elindítását?

H P: Ez nálunk elég könnyű volt, mert mi a hagyományos képzést is megtartottuk. Tehát van egy világbanki osztály és egy hagyományos osztály. Egyrészt a tanárok foglalkoztatása szempontjából éreztük úgy, hogy ezt kell csinálni, hiszen a világbanki tantervből jelentős számú szakmai óra esik ki. Főleg a gyakorlati tanárokkal lett volna probléma, hiszen egy gyakorlatot két tanár tanít, heti hét órában.

Az óraadókat elküldtük, és a hagyományos képzést megtartottuk. Így tudtuk átvészelni az átállást. A közismereti óraszám valamennyit nőtt, de a szakmainál nagyon nagy gond lett volna, ha egyszerre mind a két osztályt világbanki modellre állítjuk át. Ez két gyakorlati tanárt tett volna fölöslegessé. Négy év múlva persze újra szükség lesz rájuk, addig viszont nem tudtunk volna velük mit kezdeni. Tehát így maradt meg ez a kompromisszum: az új és a hagyományos egymás mellett élése.

E: Mit szóltak ehhez a tanárok?

H P: A közismereti tanárok egyértelműen örülnek, mert végre nagyobb teret nyertek, bővült az óraszámuk, javult a belépő gyerekek tanulmányi eredménye, és egyben a hozzáállásuk is jelentősen változott. A gyakorlati tanároknál már voltak problémák, mert őket izgatja, hogy lesz-e munkájuk vagy sem.

E: Kellett-e valamilyen továbbképzésen részt venniük?

H P: Főleg a közismereti tanároknak volt szervezett formában felkészítés. Többször hívták őket továbbképzésre. Sokszor panaszkodtak is, hogy nem volt mindig a legsikeresebb, mert olyan dolgokat is hallottak, amelyekre szerintük nincs szükség. Pl. külföldi előadók tartottak nekik különböző koncepcionális dolgokról előadást, amit a programkészítőknek kellett volna hallani. Ők inkább szaktárgyi továbbképzést vártak volna. Azt is meg kell mondanom, hogy az utóbbi időben a továbbképzésekről már pozitívabban vélekednek, most már szívesebben mennek el és olyan dolgokat is hallanak, amelyek szükségesek a munkájukhoz.

E: Van-e olyan tanár, aki a program keretében külföldön is járt?

H P: A világbanki program nagy előnye, hogy elég sokan kijutottunk külföldre. Ebből a szakmacsoportból ha jól számolom, 18–20-an voltunk külföldön, volt aki többször is. Ez jelentős pluszt adott számunkra, mert megismerhettük a külföldi oktatási szisztémákat. Főleg német, holland és angol modelleket tanulmányoztunk hosszabb időn keresztül. Nagyon sok hasznos ismeretet szereztünk, és sok mindent felhasználtunk belőle. Innen az iskolából, ha jól számolom, heten voltunk kint valamilyen formában hosszabb ideig. Én háromszor voltam Angliában, mert a szakmacsoport külföldi szakértője angol volt.

E: Kik készítették a tanterveket?

H P: A kollégák, ehhez többen könyvet is írtak vagy írnak. Ennek a programnak többek között az volt az előnye, hogy a kollégák elmélyülhettek a szakmájukban, megvalósíthatták saját elképzeléseiket. Szinte minden tantárgyat újragondoltunk, új tantervvel, és az esetek legnagyobb részében új könyv is született vagy születik. A könyvek még nincsenek készen, most van kettő nyomdában. Vannak, akik azt mondják, az új könyvekre, főleg a gazdálkodás ismeretre, hogy túl nehéz. Ebben van némi igazság, de valahol ezt is el kell kezdeni. Lehet, hogy egy 14 éves gyerekeknek még nehéz ezt bemutatni, mert még nincsenek élettapasztalatai a gazdálkodásról, de valahol el kell kezdeni a gazdálkodásra, a vállalkozásra nevelést. Nem lehet 18 éves korban elkezdni, mert lehet, hogy akkor már késő.

E: Ha nincsenek készen a könyvek, akkor miből tanulnak a gyerekek?

H P: A tanári példányból fénymásoljuk a könyveket a tanulóknak.

E: Milyen anyagi támogatást vártak a világbanki programtól és mit kaptak?

H P: Sokat nem vártunk, mert elég hamar megtudtuk, hogy egy fillért sem kapunk, csak eszköztámogatást. A másik része a dolognak az, hogy a szerződést a helyi önkormányzat is aláírta. És addig, hogy aláírta, rendben is voltak a dolgok, de utána egy fillér anyagi támogatást nem adott. Abból a megfontolásból, hogy nekünk úgy is van. Pedig ebből nekünk még egy fillér hasznunk nem volt. Most pl. plusztámogatást kértünk, az élelmiszer nyersanyag-áremelkedés miatt, és egyszerűen azért nem kapunk, mert világbanki iskola vagyunk. 3 év alatt lényegében nem tudtunk felmutatni semmi mást csak egy fénymásolót, ami a világbanki programból érkezett. Ennyi volt az egész. És most nyáron lett egy számítógépterem, 19 szervező és programozható géppel. Ezekkel most már büszkélkedhetünk, ezeket a világbanki programból kaptuk. De hát ez is olyan dolog, hogy az eszközöket megkaptuk, de a bútort, a bekötést, a szerelést már mi álljuk. És ez nagyon jelentős összeg. Ezt már nem fizeti senki. Ha már itt van az eszköz, akkor nekünk kell megteremteni a lehetőséget, hogy üzemeljen.

(Az interjút Pataki Ildikó készítette)